

I. N. 7.

DISSERTATIO GRADUALIS

De

U S U,

Quem ex

SCIENTIA NATURALI

In

EXCERCITIO POTESTATIS

Suæ

IMPERANS

Capere potest,

Quam,

Consensu Ampl. Senat. Phil. s. in Reg. ad Auram Academ.

PRÆSIDE

VIRO Max. Reverendo acque Celeberrimo

D^N. JOHANNES

BROWALLIO,

S. S. Theol. Doct. & Scient. Nat. Prof. Reg. & Ord.

Publ. Bonorum examini subiecti

SVENO RINGH

Wexion. Smoland.

Die XXIV. Novembr. Anno MDCCXLIV.

Loco horisque consuetis.

ABOÆ, Excud. Joh. Kiæmpe, R. A. Typ.

Admodum Reverende etque Praclarissime

Dn. Mag. FABIANE N. GÜDSÉE,
Urbis Fridrichshamnensis *ARCHI-PRÆPOSITI* Gra-
vissime, *Consist. Eccles. ibidem PRÆSES* Dignissime
Scholarumque per districtum adjacentem
EPHORE Adcuratissime,
PATRONE MAGNE.

Patere, Patrone Magne, ut *has De Usu*, quem
Imperans, in exercitio potestatis suæ, ex Scien-
tia Naturali capere potest, *cogitationunculas Adm. Rev.*
Nomini Tuo adscribam. Licet enim temporis angustia,
reique familiaris tenuitas intra nimium arctos cancellos
tractationem coggerint, commendat se tamen argumenti ipsi-
us dignitas; & animum mihi addit Tuus, Patrone
Magne, in literarum cultores Favor; imprimis autem Bene-
volentia non ita pridem erga me declarata, quum fortunas
meas, plurimis huc usque obsessas arumnis, Tibi imposito-
rum commendatas fore, literis promittere benignissime hanc
sis gravatus. Accipe igitur, Patrone Magne, hoc quod of-
feso numusculum chartaceum, fronte serena, & Auctorem
ejusdem in cliensum Tuorum numerum adopta. Meorum
erit partium calidissimis suspiriis efflagitare, velit Summus
Rerum Arbitr Te, Patrone Magne, in Ecclesie commo-
dum, Familix solatium, Clientumque Tuorum refugium
desideratissimum quam diutissime conservare, & omnigena
beare felicitate!

Adm. Reverendi Nominis Tui

Cultor humillimus
SVENO RINGH.

Viro Admodum Reverendo atque Praclarissimo

Dn. GABRIELI KEPPLERO,

PASTORI Pojoënsium & adjacentis Contractus *PRÆ-*
POSITO longe meritissimo, adcuratissimo, *FAUTORI* A-
vunculi loco singulari animi veneratione ad cineres
usq; colendo.

Plurimum Reverendo Et Clarissimo Viro

Dn. IACOBO SIEVONIO,

PASTORI in *Paris* dignissimo *FAUTORI* Propensissimo.

EA canos Vestros, Fautores optimi, ornas Probitas, ea vi-
tae Integritas, ea in demandato munere exornando vigilantia,
eaque in literas earumque cultores favor atque animi propensio,
ut omnium, qui vel tantillum Vos noverint, ore unanimiter
collaudentini atque honorentini. Per annum, Et quod excurrit,
tot tantaque etiam in me contulistis beneficia, ut ingrati ani-
mi notam non effugerem, si venerabundus ea non agnoscerem. Li-
ceat itaque, Fautores Dignissimi, Notitia Vestra opella huius,
intra Penates Vestros conscripta; praefigere, ut non modo pu-
blicas Vobis, pro beneficiis in me collatis, agam gratias, sed
etiam debitam declarem, quia Vos prosequor, reverentiam,
etiamque ex intimis animi recessibus pro Salute Vestra fundam,
velit Summus Universi huius Moderator reverendam Senectam
Vestram omnigena prosperitate coronare, ut ab omni malo Et
infortunio tuti satique vegetis viribus bene multam adhuc an-
norum numereris seriem, Et DEO, Ecclesie, Familiisque Vestris
vigeatis diutissime!

MILTON Adm. & Plur. Rev. Nom. Vestr.

Cultor observantissimus
SVENO RINGH.

PRONE, SUB

Då

CANDIDATEN

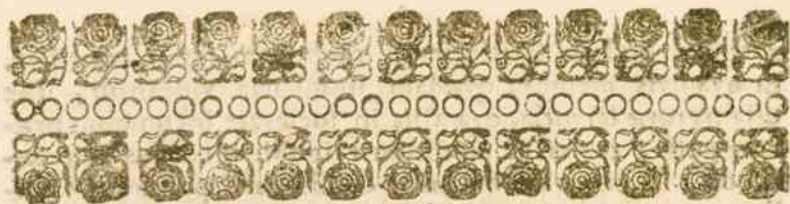
Herr SVEN RINGH,

Med stort Beröm

Pro Gradu Magisterii Disputerade.

SWem twiflar wäl, at Lärdom är de Lärdas Mästerskyfke?
Hwem önskar sig ei wära Lärde, och hafwa detta smöcke?
Ty fast än mången Lärder Man tycks tyckan wära stöcke,
Så tror jag dock then lycklig är, som witter Lärdom ödr.
Han har för andra det beröm, at namn af flöter bära,
Han andra både Gode och Rätt och Nyttigt bäst kan lära,
Och den som hafwer lagt sin tid på nyttig Lärdom an,
Men sällan hafwer liaga hördt, at Han ei söcka faan.
Doch tages undan alla de, som bruka Lärdom stränma
Med murmeri och sådant mer, hwarmed de folket stränma;
Ty håller jag en Lärder Man, som Dugden hafwer liär,
I högre wärde, än en an'n, som uren affsche här.
Fördenstal blir min fasta Sag, en Lärde må dubbel ähra
I werlden, när han dygdig är, af hwar och en nybära;
Wi hafwe här en dygdig Man, som af sin qwidhet stor
Nu andra gången wisar of, hwad Lärdom innebör.
Wi Thes Lärdoms snälla Wett jag wet at wi få spörja,
At han än wälspörtienta Lön of får til sågnad börja.
Min önskan altid är och blir, som den ock warit har,
At Han får lefwes och må wäl i alla sina da'or!

AND. BOTIN.

PROOEMIUM

Hominem in hanc tellurem missum esse, non ut otiosus ibi hæreat, sed ut & mundum contempletur pro suo in eodem situ, & terram colat, omni prorsus caret dubio. Etenim & victus atque amictus aliarumque necessariorum rerum acquisitio, adeoque generis nostri conservatio præcipue nititur Naturæ cognitione, quam simul injungit naturalis religio; adeo ut in sphaera vitæ humanæ ea, quæ tendunt ad cultum sui, arctissime conjunxerit divina Sapientia cum victus ratione atque substantia generis nostris; neque enim erga DEUM ut rationales erga Creatorem deceat creaturas se gerere, neque ipsi subsistere, nedum bene beateque vivere sine naturæ cognitione poterint homines. Et in statu quidem Naturali locias ad hos fines obtinendum jungere manus nobis incurbit; quod facili ratione, duce intellectu nobis concessio, detegimus; Cum vero in societatem coimus civilem, novus ille status, tantum abest ut obligationem priorem, &, ut ita dicam, naturalem necessitatem naturam cognoscendi tollat, ut eandem potius augeat, opportunitatemque

partibus nostris satisfaciendi meliorem nobis conciliet. Et quamvis membra quædam singularia videantur, sine ulla naturæ scientia, quæ illis in societate incumbunt præstare posse; tamen si ad totum reipublicæ corpus respexerimus, id tanquam magnam considerare possumus familiam, quæ naturæ vena in terræ portiuncula, quæ ipsi obrigit incolenda, scrutari, detegere eoque rite uti debet; licet ergo constitutio societatis civilis & officiorum ibidem multiplex varietas ab hoc studio nonnullos liberare videatur; basis tamen id ipsum est & fundamentum, cui felicitas publica procul dubio superstrui debet. Nec profecto ullus status, ullum in republica munus est, quod omni prorsus naturæ cognitione carere potest; quin vel primam constitutionem & formam, ad quam adornatur, aliquatenus eidem debeat, vel pulchrius a naturæ perito administratur. Quam vero hæc scientia civitatum Rectoribus, qui naturæ convenienter totam Regni familiam administrabunt, præstare poterit utilitatem, in præsentem dispicere animus est. Sed cum & tenuitas ingenii & rerum nostrarum habitus veteris argumentum hoc pro dignitate tractare; veniam & l. summopere expetimus, si minus quæ prolaturi sumus placere potuerint.

§. I.

Hominis in societatem civilem coeunt propter commodum, securitatem & salutem communem; Lex quidem naturæ, quæ omnes terræ incolas inter se invicem sociat, etiam in statu naturali obrinet; sed multo facilius jus tum redditur executio, constituta civitate & parendi atque imperandi ordine introducto. Imperans autem dicitur persona una pluresve, cui concessum

sum est jus & potestas, Legi Naturæ convenienter, actiones civium ita dirigendi, ut publica obtineatur salus. Pacta quæ rationem atque formam administrationis rei publicæ ad omne totumque ambitum potestatis hujus ejusdemque exercendi modum exhibent, jus, quod dicitur, publicum constituunt. Cujus ad sapientem constitutionem quantum conferre poterit solida naturæ cognitio, non hujus loci est disquirere; quod tamen ad negotium eo majoris esse eandem utilitatis facile quis judicaverit, cum systema totius civitatis inibi contineatur, quod eo celandum est perfectius, quo ad naturæ ordinem accesserit propius.

§. II.

Duplicis statuunt communiter Scriptores Imperantis potestatem esse generis, quorum alterum circa *leges ferendas*, alterum circa *executionem* eorum, quæ decreta sunt, versatur; communique loquendi modo *Legislativa* & *Executiva* potestatis nomine veniunt. Harum utraqve haud vulgarem Naturæ cognitionem poscit. Etenim, non tantum lex Naturæ, quæ civilis fundamentum est, ex natura rerum eruitur; quippe quæ fines divinos, quod nostram vitæ sphaeram in mundo concernit, explicat; sed etiam fere nullus casus legalis est, in quem non aliqua naturæ cognitio influit; saltem innumerae sunt res naturales, quæ legum materiam directe vel indirecte ingrediuntur, de quibus nihil recte sanciri poterit, nisi naturam earundem probe perspectam habuerit Legislator. Et, quod ad executionem attinet, neque in applicatione legis rite versabitur Judex, nisi fundamentum ejusdem intellexerit, & ad circumstantias casuum specialium adcurate attendere poterit; quarum natu-

ra solida cognitione derivatur, ut etiam ipsius sæpe fundamenti, intelligentia. Imo & in ipsa proprie sic dicta executione frequentius vel maxime naturam rerum singularium cognoscere opus est. Non enim natura legibus easque exsequendi libere adoptata rationi, sed leges & earundem executio naturæ adtemperanda est.

§. III.

ANtea vero quam ad specialia magis accedimus, monendum esse duximus, quod denominationem Naturalis scientiæ hic in latiori accipiamus sensu; quatenus etiam hist. etiam naturæ, non aduratiorem tantum, sed etiam simplicem, imo quoque rudem completitur; Licet & illud addere debeamus, quod multum intersit, an in datis casibus natura rerum accurate perspecta sit vel secus; qui rudi tantum gaudet cognitione, negotium quidem quodammodo perficit; sed qui penitus naturam intellexerit & nexum rerum in sphaera nostra, multo & iudicabit melius & aget.

§. IV.

CLarius assertum patebit, si oculos & animum ad *ab-*
jecta, circa quæ versatur duplex hæcce potestas, intendere volueris us curatius. Et quod ad *Legem Civitem*, strictè sic dictam, *Allmänna Lagen*, attinet; quippe quæ jus & justitiam præcisè concernit; quales casus patrio Idioma-
te (*Justicia; mål*) nuncupantur, possunt quidem ea sufficere, quæ §. 2. attulimus. Notamus tamen adhuc quod Legislator hic hominum naturam, genium ac indolem, idque, non tantum in genere sed etiam in pluribus casibus quoad singulas provincias, imo & territoria, sibi probe perceptam habere debeat; speciales circumstantias, & ut ita loquar, varius naturæ habitus,
sup-

fundamentum præbet differentia, quæ inter variarum regionum, urbium, provinciarum leges obtinent. Et facile quidem esset pluribus ex lege civili patriæ allatis exemplis usum hoc in puncto Physicæ monstrare, si id permetteret proposita brevitatis.

§. V.

Pergimus ad Leges Oeconomicas, quas in solidum Naturali scientiæ, tanquam genuinæ basi, inniti, in confesso esse credimus. Dispetei autem solet Oeconomia in *publicam & privatam*. Ad publicam, quæ imprimis hujus est loci, pertinet cura Principis circa omnem privatam Oeconomiam, ut civium bona augeantur, cum publici emolumento, publici redditus colligantur & crescant sine civium incommodo, atque in usus rite dispensentur necessarios. Neque verò tantum ad prudentiam hoc in puncto Legislatoriam conducit Naturalis Scientia, sed etiam in executione utraqve facit paginam. Cum vero benevola Imperantis potestas hic in privata Oeconomia rite ordinanda occupata sit, ejusdem quatuor summa genera, quæ totidem columnas constituunt floris Reipublicæ, *Agriculturam*, videlicet, *Rem Metallicam, Fabricas & Commercia* currenti lustrabimus oculo.

III

§. VI.

Agricultura hic tam late accipitur, ut omnem comprehendat rem rusticam; quæ victui & amictui necessaria tantum non omnia præbet; ad instituendam autem rite atque perficiendam cultionem agrorum, hortorum, viridatiorum; rem deinde pecuariam; venatoriam, piscatoriamque artes &c. victusque demum ac amictus ex proprio rationem, quanti quæso usus est

Bo-

Botanica, Zoologia, Minerologia, Chemia, Mechanica aliaque Naturalis scientiæ partes; Neque sperandum est rudem plebeculam, sibi relictam, suum & publicum bonum in solidum promoturam, nisi accesserit sapiens moderatio & provida Imperantis cura, præmia denique ac immunitates industriis ac diligentibus prudenter proposita.

§. VII.

Res *Metallica* rectum usum complectitur primario-
rum Regni Mineralis subjectorum, quæ patria sup-
peditat tellus; inque ea conspicitur applicatio & utili-
tas imprimis studii Mineralogici; pertinet etiam huc
Chemiæ primaria pars, quæ Metallurgica dici consuevit.
Poscit præterea haud exiguam in Physica Generali ac speci-
ali cognitionem; Mechanicam, Hydrostaticam, Hydraulicã
&c. scientiam; ut ea, quæ ad Oeconomiam strictè dictam
Metallicam influunt, taceamus. Hæc autem, quæ sal-
tem apud nos latissime diffunditur, victum quærendi &
opes æquærendi ratio, peculiari prudentia tam Le-
gislatoria quam Executoria opus habet; quæ nego-
rii ipsius haud proletariam præsupponunt cognitio-
nem.

§. VIII.

Succedunt *Artes & Fabrica*, quibus plurimum nititur
spes, quam fovemus, floris reipublicæ. Et hic qui-
dem totius Naturalis scientiæ utilissima applicatio per-
spicitur; non dico quod Imperans singulas necesse ha-
beat pernoscere artes; opus tamen est, ut Magistratus,
quibus earundem cura demandata est, fundamenta sin-
gularum Physica & Oeconomica, imo quoque ratio-
nem earundem cognoscat. Unde quantum & hoc in
pun-

puncto Physica Legislatori & Exsecutori præstet utilitatem facile intelligitur; idem exemplo confirmant Polhemiana ad perficiendas artes utilissima inventa & cogitata. Ita artes manuaræ, sive materias respexeris rudes, sive exercitium artis, si non inventionem & progressum, tamen perfectionem Physicæ debent; pro ut etiam grata quasi remuneratione vicissim plurima, si eadem eruditi curare vellent, ad perfectionem scientiæ conferre paratæ sunt.

§. IX.

Commercium demum tam arcto cum prædictis acquirendi nodis originariis coherens nexu, ut eadem recte moderaturus necessario horum accuratorem notitiam habere debeat. Requiritur hic insuper regionum aliarum cognitio, quæ aut exportandæ sunt patriæ superflua merces, aut inde necessaria comparanda. Accurata præterea, quæ huc pertinet, doctrinalis & practica *falsationum* historia, Physicæ potissimum ope acquiritur. Mulum deinde profecto patriæ interest, ne emanent ab exteris ea, quæ patriæ penuriam suppeditat, vel domestica præstare poterit industria. Sola rei monetariæ recta institutio multum cognitionis requirit. Ut brevitatis causa innumera fere alia, ad eruditionem mercatoriam pertinentia prætereamus.

§. X.

Sunt etiam alia, quæ ad recte instruendam reipublicæ Oeconomiam publicæque salutis promotionem pertinent, quibus rite ordinandis cognitione naturæ opus est. E. G. Medicina, cui mulum solatii debet vita humana; Institutio deinde Juventutis, unde spes dependet futurorum temporum; de qua tamen nihil re-

ste

te ordinabit naturæ ignarus; Etenim, si recte instituetur Juventus atque ad partes in patria cum emolumento ejusdem obeundas erudictur, naturalis methodus adhibenda est, in qua sapiens Physicæ studium, utranque pane facit paginam. Neque enim linguarum cognitio & quod ad eam pertinet, ad eruditionem referri potest; sed, quantum præter Theologiam reuelatam eruditiois est, historia naturæ propriarum rerumque extra nos nititur. Addimus, quæ sumitur. In perantem proxime concernit, curam circa munera & negotia omnia reipublicæ, ut optimis eadem & maxime industriis concedantur; haud enim parvus in naturæ cognitione progressus requiritur ad explorandum cujusvis aptitudinem, præsertim ad ea munera, quæ Naturæ scientia in solidum nituntur.

§. XI.

NEQUE in foro Ecclesiastico atque earum, quæ illuc spectant, rerum dispositione inutilis erit Naturæ scientia; *Gerb. Job. Vossius* in *Præf. Physiologiae Christianæ* tria esse dicit, quæ ad probitatem & sapientiam ducere possunt, *Physicam, Historiam & S. Scripturam*; h. e. Naturam, Providentiam, Revelationem. Et maximi profecto usus in religionis negotio Physica est, tum ad refutandos Atheos, Deistas, Materialistas, Superstitiosos &c, tum ad excitandum mentes ad pietatem & glorificationem Creatoris; tum etiam in Theologia Exegetica, Polemica, Homiletica, praxi Pastoralis &c; ut prætereant alia officia, quæ patriæ & concivibus præstare poterit sacerdos Physicæ imbutus scientia & quantum etiam hic ordo ad Oeconomiam patriæ perficiendam conferre possit; sufficit reverentiam

Numinis, Principe præunte & monitore, ut in aliis,
ita in Naturæ contemplatione, facillime subditos addi-
sceres; id quod primarium est inter negotia, quæ gene-
ri in hac tellure incumbunt humano, ex operibus nosse
summum Opificem eundemque colere.

§. XII.

Optime vero constituta respublica ut floreat con-
stanter, necesse est provideatur ejusdem securita-
ti ab externa vi & malorum vicinorum insultibus.
Quæ ipsa cura, Imperanti propria, novum nobis aperit
eundemque latissimum campum utilitatis ex Naturæ Sci-
entia capiendæ. Si enim ineunda sunt fœdera, illo-
rum utique optimum est systema, quod cum Oeconomia
patriæ maxime congruens, fundamenta ponit floris
reipublicæ; proinde & hic eadem Physicæ necessitas, quam
in Oeconomix ordinatione observavimus, recurrit. Si
vero vi repellenda fuerit vis, totus apparatus bellicus
singulari pacto Naturali scientiæ innititur; Militiæ enim
conservatio, atque in penuria necessariorum sustenta-
tio, Architectura deinde militaris, Pyrotechnia &c,
plurimum Physicæ debet; Nec minus Navalis Militiæ
quam Terrestris. Quod argumentis infinitis & exem-
plis probare possemus facile; Sed nobis tantum summa re-
rum capita hic, ut in præcedentibus, sufficiat indigitas-
se, cum prolixitatem non patiatur rerum nostrarum
habitus & temporis angustia. Quod si non satis hæc
demonstratam esse quis crediderit Physicæ utilitatem; ex-
uat, quælo, mentis abstractione, rempublicam illis o-
mnibus, quæ diligentix Naturæ studiosorum accepta
refert, & remanebit eo in casu societas miserima,
quæ ne subsistere quidem per triduum poterit.

EX his omnibus, & quæ alia ejusdem commatis sunt, curam Imperantis potentia, exurgit tandem Scientia quædam Architectonica, quæ nexum atque systema omnium rerum exhibet ad constitutionem & florem reipublicæ pertinentium. Hæc singula iusta ponderat lance, & pro habitu ad felicitatem disponit atque exsequitur; eademque summi Imperantis genuina scientia est; quæ non specialissimam quidem singularium cognitionem in Augusto subjecto requirit; quippe quæ hominis vires excedit; satis tamen monstrat *utilitatem, quam etiam summus Imperans ex Naturali scientia in exercitio potestatis suæ capere potest.*

SOLI DEO GLORIA.

